

leest men: „In het V. V. Tweede Kamer Begroting 1906 heette het dat de aanvankelijke resultaten de verwachtingen overtroffen." En daartusschen wordt al wat in 1902 en 1903 is verhandeld geresumeerd in dezen eenen zin: „Tot den aanleg werd overgegaan." Zelfs het jaartal der beslissing ontbreekt.

Mijn indruk is dat het boek in het algemeen geeft wat het belooft en dat het is wat het bedoelt te zijn.

Wie doel en strekking in het oog houdt zal bij het gebruik niet vaak teleurgesteld worden; hij zal in het boek vinden een beknopt overzicht van het voornaamste dat in de Staten-Generaal over de West-Indische Koloniën is gehandeld van 1897—1917. Bij de raadpleging bedenke men dat de gids slechts oriënteren wil en dat de preciese en uitvoerige inlichting uit de stukken zelfve moet worden geput.

## I.

*Tijdschrift voor Zielkunde en Opvoedingsleer*, onder bestuur der Docenten van het Psychologisch en Paedagogisch Instituut der R. K. Leergangen te 's Hertogenbosch, met medewerking van I. VAN DEN BERG enz. X<sup>e</sup> Jaargang, 5<sup>e</sup> Aflevering. Jan. 1918. Uitgegeven door de R. K. Leergangen bij C. N. Teulings te 's Hertogenbosch.

Bij de intrede van zijn tienden jaargang ontving het tijdschrift: *Opvoeding en Onderwijs* den nieuwen naam, die hierboven vermeld wordt, en onderging het ook naar inhoud en doel eene belangrijke wijziging. In zijn ouden vorm was het, gelijk het woord *Ter Inleiding* verklaart, hoofdzakelijk praktisch georiënteerd; in zijne nieuwe gedaante wil het ook aan theoretisch wetenschappelijke, vooral psychologische, vraagstukken eene plaats geven. Zoolang er hier te lande nog geen tijdschriften bestaan, die zich aan speciale onderafdeelingen der zielkunde wijden, zet de Redactie de Psychologie in haar geheele breedte op haar program en neemt er met name ook de kinderzielkunde in op. Voorts blijft het tijdschrift niet alleen aan zielkunde, maar ook aan opvoedingsleer gewijd; het wil daarom het geheele gebied der paedagogiek overzien en dus zoowel de lichamelijke, als de intellectuele en de ethische opvoeding omvatten. Hoeveel dit alles reeds zij, het program is er nog lang niet mede uitgeput. De Redactie neemt zich voor, in dit tijdschrift ook te publiceeren de diverse onderzoekingen, die door het Instituut te 's-Hertogenbosch worden georganiseerd; onder den naam van Algemeen Overzicht denkt zij de aandacht te vestigen, op belangrijke bewegingen of verschijnselen, die op psychologisch en paedagogisch gebied zich voordoen; eene Kroniek zal verslag geven van de voornaamste gebeurtenissen op dit terrein; een Tijdschriften-schouw zal de lezers op de hoogte houden van de belangrijkste artikelen, die in periodieken het licht zien, en eene Boekbespreking zal inlichten omtrent de litteratuur, die in anderen vorm verschijnt.

Dat mag metterdaad een rijk en breed program heeten; maar de namen der zes Docenten aan het Bossche Instituut en van een vijftiental op den omslag met name genoemde medewerkers waarborgen, dat dit program zal worden uitgevoerd. Reeds de eerste aflevering geeft daarvan een overtuigend bewijs. Na het korte woord *Ter Inleiding* volgt een zaakrijk en helder doordacht opstel van Dr. Hoogveld over Psychologische Arbeidsverdeling. Dr. Roels geeft in een artikel over het schatten van afstanden eene merkwaardige proeve van experimenteele psychologie. De Heer G. Voskuilen handelt over Seminarie-opleiding, en maakt duidelijk, waarom deze door de Roomsche kerk steeds voor hare aanstaande geestelijken wenschelijk werd geacht. In aansluiting bij Dr. van Ginneken's roman van een kleuter wijdt Fr. S. Rombouts een opstel aan de Studie der Kindertaal. De Heer I. van den Berg begint eene zeer actueele studie over Psychologie en Logica. In het Algemeen Overzicht stelt Dr. F. Roels ons op de hoogte van De Psycho-analyse in Nederland. De Kroniek deelt enkele wetenswaardigheden mede, en de bespreking van een paar boeken sluit de eerste aflevering af, die 112 bladzijden groot is en om de drie maanden door eene andere gevolgd wordt. Ofschoon dit R. Kath. tijdschrift Protestanten wel tot eenige jaloerschheid kan verwekken, omdat zij op dit uitgebreide terrein daar niets ebenbürtigs naast kunnen stellen, begroeten wij het toch met vreugde, en hopen er veel uit te leeren. Van belangstellende kennismaking, ook in onze kringen, kan het, naar wij vertrouwen, zich verzekerd houden.

Amsterdam.

Dr. H. BAVINCK.

*Vaderlandsche Nieuw-Klassieke Beschouwingen*, door C. R. DE KLERK. Voor rekening van den schrijver geëxploiteerd door de Maatschappij voor goede en goedkoope lectuur te Amsterdam.

In dit boek, dat 245 bladzijden telt en uitgegeven werd met geldelijken steun van de „Vereeniging tot het bevorderen van de beoefening der wetenschappen onder de Katholieken in Nederland", heeft de schrijver eenige opstellen vereenigd, die reeds een twaalf of vijftien jaren geleden geschreven en in de periodiek *Van Onzen Tijd* gepubliceerd waren, maar nu in een afzonderlijken bundel het licht zien en met een feuilleton uit het Handelsblad van 3 Aug. 1916 over Nederlandsch gymnasiaal vermeerderd zijn. De opstellen dagteekenen dus uit verschillende tijd en loopen ook over verschillende onderwerpen (Erasmiaansche geest en modern kunstbegrip: Augustinus; Kinderen en Antieken; The new education; Moderner hogere opvoeding; Het rapport van Prof. Bolkestein; Nederlandsch gymnasiaal; en Een nationaal-klassiek gedicht onklassicistisch beschouwd). Maar ze vormen toch één geheel en worden door ééne gedachte beziel. Zij keeren zich n.l. alle te zamen tegen de classicistische, dat is, eenzijdig intellectualistische, grammatisch-litteraire behandeling van de klassieken op onze gymnasia en universiteiten, welke hier te lande inzonderheid door



Erasmus ingang vond, en die ten eenenmale in strijd is met de beschavings-geschiedenis en de kunstcritische lessen van onzen tijd. En in overeenstemming met Duitsche geleerden als Von Wilamowitz en met Prof. Bolkestein en anderen in hun Rapport van het jaar 1916 in ons vaderland voeren zij een warm pleidooi voor die nieuwe beschouwing van de klassieke oudheid, welke als de cultuur-historische wordt aangeduid. Zooals de artikelen over Klassieke Opleiding in Nov. en Dec. 1917 van dit tijdschrift aantoonen, bestaat deze moderne beschouwing daarin, dat de klassieke litteratuur uit haar isolement wordt losgemaakt, en in samenhang gebracht wordt met het volle rijke leven der cultuur, dat aan haar in de oudheid voorafging, waardoor zij zelve omringd en beïnvloed werd, en dat na haar volgde in de Helleensche en in de Christelijke periode. Dit inzicht is veel dieper en breeder, dan dat van Erasmus en zijne geestverwanten; het plaatst de klassieke oudheid voor ons in een nieuw licht; en het stelt in staat, om de klassieke opleiding ook in den tegenwoordigen tijd om hare uitnemende waarde te handhaven. Voor- en tegenstanders van deze opleiding zullen van de interessante beschouwingen van den heer de Klerk met vrucht kennis kunnen nemen.

H. B.

DR. H. H. MEULENBELT, *Onze onderlinge Bijeenkomst.*  
Utrecht, Ruys 1918. 294 blz.

De schrijver van dit boek heeft veel gestudeerd in geschiedenis, theorie en practijk van het predikambt in heel zijn omvang. Nu en dan legt hij van de resultaten zijner studie een en ander vast in een geschrift.

Zoo bezaten wij reeds b. v. „Onze catechese” en „Bij onze zieken,” waarvan de titel den inhoud vermoeden doet; zoo ontvingen wij nu „Onze onderlinge Bijeenkomst” met den bijtitel: Bijdrage tot de kennis en waardeering van den kerkdienst bij de Hervormden in Nederland. Het boek is even welkom als de vorige. Met een cachet van eenvoud, rust, kalmte, degelijkheid. Wie iets élatants begeert, iets opschrikkends, iets druks, ga naar zijn boekhandelaar en bestelle een niet-Meulenbelt. Zoo deze zich dan echter vergist? Welnu, dan ontvangt ge iets zonder drukte en schittering. Maar vrees niet, dat ge dus iets saais ontvangt, iets als de kalme loop van een nauwlijks stroomende en nauwlijks kabbelende beek. Want telkens weet deze schrijver er een geestigheid tusschen te voegen; soms zoo opvallend nuchter, soms nog al ondeugend, altijd smakelijk. 'n Paar voorbeelden. Reeds in het begin wordt ons verzekerd, dat onder de Protestanten „in het liturgische het volmaakte nog niet bereikt is”; wat dunkt u daarvan? Even later wordt opgesomd, waar iemand, die ter kerk gaat, niet heen gaat: naar een dispuut-college, naar een populair-wetenschappelijke voordracht over natuur- of sterrenkunde, naar een progaganda-meeting voor onthouding, naar een concert van gewijde muziek. Inzake het model onzer

spreekstoelen wenscht de schrijver „in het midden te laten, of de houten stoel van Erza als het bijbelsche voorbeeld er van te beschouwen is”. Als intermezzo wordt verteld, dat in het Silezische Reinerts 'n Jona-kansel bestaat, een grooten walvisch voorstellende, die zich op zijn staart verheft en uit wiens opgesperden bek de prediker te voorschijn komt. Om de viering van den Goeden Vrijdag aan te bevelen wordt een beroep gedaan op . . . Dr. A. Kuyper; maar dan . . . van vóór 1886. Van velen heet het, dat zij de gewoonten en handelingen van hun eigen kerk vaak op prijs stellen noch verstaan, doch „haastig in bewondering zijn om hetgeen bij den cultus . . . elders geschiedt”.

Zoo is het dikwijls. En het boek is daardoor smakelijk. Gelukkig, omdat het onderwerp zoo interessant is. Ook als tegenwicht goed tegen het voor onzen smaak soms ietwat gerekte, dat door de breede, tqch ook weér belangrijke historische adstructie wordt veroorzaakt.

Niet overal bevredigt ons het boek geheel. Of de opmerking omtrent „het Heere Heere roepen” op blz. 155 in de lijn is van Matth. 7 : 21 betwijfelen wij; daarom betreuren wij haar ook. Over de aanwezigheid van moeders bij den Doop kon meer gezegd zijn, o. a. omdat daarover in de Gereformeerde Kerken thans nog al eens gehandeld wordt. Over het „geest en hoofdzaak” bij de belijdenis-vragen zegt de schrijver klare dingen; alleen schijnt het ons niet volkomen zeker, dat zij passen in het kader van het boek.

Maar de eind-indruk is die van groote dankbaarheid. De schrijver beheerscht de stof. Hij doet schoonheden zien, waaraan men allicht achteloos voorbijging. Hij teekent niet enkel een ideaal voor onze liturgische ontwikkeling, maar wijst de ideale zijden van het bestaande aan. En doet daardoor den kerkdienst begrijpen en . . . waardeeren.

Derhalve: het is een boek voor de predikers plus de kerkgangers, dat aan beiden geestelijk goed kan doen.

S. D. B.

*Verzoening, een psychologisch-dogmatische beschouwing door*  
A. BLINK KRAMER. J. H. Kok, Kampen 1918.

Het doet weldadig aan temidden van het dulle oorlogslawaai een rustig boek in handen te krijgen, dat de ziel in de zuiver geestelijke sfeer trekt. Hoe is het mogelijk, dat een schrijver in dezen tijd lust heeft in een studie van zoo puur dogmatisch karakter, en dat een uitgever den moed heeft tot publicatie! Dit kan, zou men zoo zeggen, alleen in ons gezegend landje gebeuren.

Blink Kramer noemt zijn beschouwing *psychologisch-dogmatisch*. Er is in zijn verhandeling echter voor geen tien procent psychologie. Het is zoo goed als alles dogmatiek, in den ouderwetschen, degelijken, zin van het woord. Zonder eenige aarzeling komt de schrijver op voor de gereformeerde beginselen, die hij noemt „het meest schriftuurlijk, juist geformuleerd, ook het best voor het heden passend”. In zooverre hij de gereformeerde opvatting van het dogmatisch